

Розділ 2

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ

CHAPTER 2

THEORY AND PRACTICE OF EDUCATION

УДК 378.147.041:378.011.3-51

Наталія Володимирівна Замотаєва,
старший викладач кафедри гуманітарної
та соціально-економічної підготовки
факультету підготовки офіцерів запасу
Національного університету оборони України
імені Івана Черняховського,
м. Київ,
e-mail: zamotaeva.n@mail.ru

МІСЦЕ І РОЛЬ ВИКЛАДАЧА В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ВИКОРИСТАННЯМ КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЇ

Визначено місце, роль та функції професійної діяльності викладача у процесі організації самостійної роботи студентів (курсантів, слухачів) ВВНЗ із використанням кейс-технології.

Доведено, що використання кейс-технології у системі університетського викладання активізує навчально-пізнавальну діяльність студентів (курсантів, слухачів) ВВНЗ, створює сприятливі умови для їхньої продуктивної самостійної роботи з орієнтуванням на практичне застосування набутих знань, умінь, навичок.

На підставі викладеного матеріалу встановлено, що на відміну від традиційної практики організації самостійної роботи у вищій військовій школі пропонується підхід на основі технології ситуативного аналізу ґрунтується на принципах наставництва та випереджальної самопідготовки тих, хто навчається. Таким чином підвищується продуктивність самостійної роботи майбутніх військових фахівців, набуваються важливі особистісні та професійні якості, зокрема самоосвітня компетентність, креативне мислення тощо.

Ключові слова: кейс-технологія, інтерактивні технології навчання, самостійна робота, тьютор, тьюторський супровід.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Самостійна робота є однією з основних форм навчання у ВВНЗ, під час якої студенти (курсанти, слухачі) набувають здатність до самостійного пошуку інформації, уміння працювати з рекомендованими джерелами, поглиблено вивчати й опрацьовувати навчальний матеріал. Особливо важливого значення для формування у майбутніх військових фахівців самоосвітньої компетентності набуває принцип інтерактивності, що спрямовує на оволодіння дієвими способами міжособистісної та професійної комунікації, прийомами і засобами ефективного розв'язання фахових проблем у процесі спілкування. Останнє пояснює нагальність упровадження інтерактивних технологій у процес самостійної роботи студентів (курсантів, слухачів) ВВНЗ, серед яких особливо важливе місце належить технології ситуативного аналізу (кейс-технології).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Фундаментальні засади обраної проблеми закладено у працях А. Алексюка, А. Вітченка, В. Загвязинського, Т. Ковальової, Н. Мачинської, І. Підкасистого, Є. Полат, С. Сисоєвої, О. Сидоренка, Ю. Сурміна, В. Чуба, С. Щеннікова та інших учених.

Аналіз наукових розвідок свідчить про те, що використання кейс-технології у системі

університетського викладання створює сприятливі умови для активізації навчально-пізнавальної діяльності суб'єктів навчального процесу та суттєво підвищує роль самоосвітньої підготовки тих, хто навчається.

Сучасні дослідники зазначають, що навчальні завдання кейсу передбачають цілісний вплив на особистість майбутнього фахівця: «розвиток умінь використовувати теоретичний матеріал для аналізу практичних проблем, оцінювати ситуації, знаходити й відбирати потрібну інформацію, формулювати питання, розробляти план дій та багатоваріантні підходи до його реалізації, самостійно ухвалювати рішення в умовах невизначеності; аналізувати ситуації, прогнозувати шляхи їх розвитку, набувати навичок конструктивної критики тощо» [1, с. 221]. При цьому наголошується, що ефективність проведення заняття з використанням кейс-технології залежить від виконання певних завдань, пов'язаних із самостійним опрацюванням «тіла кейсу», добором додаткової інформації та літератури для вирішення порушених у ньому проблем [1, с. 225].

Зважаючи на це, можемо стверджувати, що у процесі використання технології ситуативного аналізу самостійну роботу слід розглядати і як вид діяльності, що стимулює самостійність, пізнавальний інтерес, і як систему заходів, що реалізується з метою залучення студентів (курсантів, слухачів) до автономного опрацювання спеціально розроблених завдань без безпосередньої участі викладача.

Формулювання цілей статті. Мета публікації полягає у визначенні місця і ролі викладача у системі організації самоосвітньої підготовки студентів (курсантів, слухачів) ВВНЗ із використанням технології ситуативного аналізу (кейс-технології).

Виклад основного матеріалу. Застосування кейс-технології змінює характер самостійної роботи, внаслідок чого головна увага акцентується на розвитку самоосвітніх умінь студентів (курсантів, слухачів) ВВНЗ, здатності самостійно генерувати варіативні рішення проблемних ситуацій, розв'язувати проблеми на основі попередньо засвоєних знань. Студенти (курсанти, слухачі) стають активними учасниками власного навчання та експертами своїх колег, вони отримують можливість вибору стратегії поведінки у співробітництві.

Як стверджує Є. Полат, «головна ідея навчання у співробітництві – вчитися разом, а не просто щось виконувати разом» [2, с. 19]. 3-поміж найбільш ефективних форм навчання у співробітництві дослідниця називає навчання в команді. Його використання спрямоване на досягнення успіху всієї групи, що досягається лише за умови «самостійної роботи кожного члена групи, у постійній взаємодії з іншими членами цієї ж групи при роботі над темою, проблемою чи запитаннями, які підлягають вивченню» [2, с. 20].

Варіантом навчання у співробітництві під час організації самостійної роботи над кейсами може бути індивідуально-групова робота. Її сутність полягає у тому, що запитання і завдання для аналізу проблемної ситуації, викладеної у кейсах, виконуються частинами кожним учасником групи. При цьому члени команди допомагають кожному учаснику групи та контролюють його самостійну діяльність. Такий підхід дозволяє використовувати диференційовані за рівнем складності завдання, що, у свою чергу, створює можливість кожному учаснику групи зробити власний внесок у колективну самостійну роботу групи. Не можна не погодитись із твердженням Є.Полат про те, що результат індивідуальної роботи кожного учасника команди «не лише впливає на результат групової і колективної роботи, але і вбирає в себе результати роботи інших членів групи, усього колективу, так як кожен учасник користується результатами як групової самостійної роботи, так і колективної, але вже на наступному етапі, при узагальненні результатів, їх обговоренні й прийнятті спільного рішення, або вже при роботі над наступним, новим завданням, проектом, проблемою, коли учні використовують знання, отримані і відпрацьовані зусиллями усієї групи» [2, с. 25].

Організація колективної самостійної роботи над кейсом ставить нові вимоги перед викладачем. Він повинен виконувати роль помічника, створювати умови для реалізації творчих можливостей, тих, хто навчається, налагоджувати діалог зі слухачами та супроводжувати їх на всіх етапах самостійної діяльності.

Як визначає С. Сисоева, «від транслятора знань і способів діяльності він стає проєктувальником індивідуальної траєкторії інтелектуального і особистісного розвитку тих, кого навчає» [3, с. 34].

Подібні погляди зустрічаємо і в працях інших науковців. Так, дослідниця Є. Полат наголошує: «Якщо при традиційній системі освіти вчитель разом з підручником були основними і найбільш компетентними джерелами знань, а вчитель був до того ж і контролювальним суб'єктом пізнання, то за нової парадигми освіти вчитель виступає більше в ролі організатора самостійної активної пізнавальної діяльності учнів, компетентним консультантом і помічником» [2, с. 12].

Таким чином, упровадження кейс-технології визначає нові функції викладача, який організовує самостійну роботу студентів (слухачів, курсантів) ВВНЗ. Він повинен здійснювати тьюторський супровід, тобто надавати допомогу та підтримку своїм підлеглим на шляху до досягнення освітньо-виховної мети.

Ефективність тьюторської системи навчання залежить від урахування сучасних загальнодидактичних принципів, серед яких особливо важливого значення набувають такі: відкритості, варіативності, безперервності, гнучкості, індивідуального підходу та індивідуалізації навчання, наставництва та випереджальної самопідготовки тих, хто навчається.

Такий підхід визначає нові види професійної діяльності викладача-тьютора. На думку сучасних учених (С. Щенніков, А. Теслинов, А. Чернявська) сутність діяльності тьютора, визначення його завдань у навчальному процесі найбільш повно розкривається у порівнянні з традиційною діяльністю викладача (таблиця 1) [4, с. 17].

Таблиця 1

Порівняльна характеристика тьютора і викладача

Викладач	Тьютор
Керує навчально-пізнавальною діяльністю на всіх етапах навчання	Надає консультативну допомогу, здійснює віддалений контроль на певних етапах навчання
Доступний тим, хто навчається, під час занять, визначених розкладом	Доступний тим, хто навчається, протягом усього періоду навчання
Передає зміст курсу	Організовує навчальну діяльність тих, хто навчається
Має справу лише з навчальним матеріалом курсу	Працює з матеріалом курсу і виробничими проблемами тих, хто навчається
Вибудовує ієрархічні стосунки з тими, хто навчається	Встановлює з тими, хто навчається, партнерські відносини

Як бачимо, тьюторський супровід забезпечує зворотний зв'язок між суб'єктами навчання (викладачем і студентами, слухачами, курсантами). При цьому викладач, який організовує самостійну роботу над кейсами, одночасно повинен виконувати функції викладача (розробляти навчально-методичне забезпечення курсу); консультанта (проводити індивідуальні й групові консультації під час виконання визначених завдань) та організатора (складати та корегувати індивідуальний графік особистісного розвитку та контролювати роботу кожного студента (слухача, курсанта).

Оскільки викладач лише організовує і забезпечує самостійну роботу студентів (слухачів, курсантів), але безпосередньої участі в ній не бере, то всі його дії набувають опосередкованого, допоміжно-консультативного характеру. Основне завдання викладача полягає в тому, щоб забезпечити належну мотивацію самостійної пізнавальної діяльності тих, хто навчається. Саме для цього він повинен створити проблемну ситуацію, сформулювати проблему і запропонувати її таким чином у готовому вигляді. У контексті розвивального підходу доцільніше ускладнити роботу студентів (слухачів, курсантів) та організувати визначення проблеми евристичним шляхом або самостійно.

Для органічного переходу від підготовчого до основного етапу викладач встановлює

зв'язки між попередньо визначеною проблемою та розробленим кейсом, репрезентує його, дає йому певну характеристику. Остання залежить від етапу навчання і може набувати розгорнутого, анотованого або стислого характеру. На цьому ж етапі відбувається конкретизація запитань і завдань для самостійного опрацювання кейсу, інформування про очікувані результати самоосвітньої підготовки та форми представлення студентами (слухачами, курсантами) власних здобутків.

Важливим завданням викладача є консультування студентів (слухачів, курсантів) з питань організації самостійної роботи над кейсом, виконання передбачених у ньому завдань, що з урахуванням специфіки цієї форми навчання набуває переважно віддаленого інтерактивного характеру.

Таким чином, організація інтерактивного навчання під час самостійного пропедевтичного опрацювання кейсів передбачає такі дії викладача (керівника заняття):

1. Створює проблемну ситуацію, формулює проблему або допомагає її визначити.
2. Встановлює зв'язки між сформульованою проблемою та пропонуваним кейсом.
3. Репрезентує кейс, дає йому певну характеристику (розгорнуто, анотовано, стисло – залежно від етапу навчання).
4. Визначає (конкретизує) перелік запитань і завдань для самостійного опрацювання кейсу, інформує про очікувані результати цієї роботи.
5. Консультує з питань організації самостійної роботи над кейсом, виконання.

Спираючись на праці вчених [1; 4; 5; 7], визначили основні технологічні етапи в організації самостійної роботи студентів (курсантів, слухачів) ВВНЗ у процесі роботи над кейсами:

- діагностичний;
- проектувальний;
- інструктивно-настановчий;
- етап реалізації;
- аналітичний.

Діагностичний етап спрямований на розвиток у студентів (курсантів, слухачів) ВВНЗ внутрішньої мотивації до подальшої навчально-пізнавальної діяльності над кейсами. Під час цього етапу відбувається налаштування всіх суб'єктів військово-педагогічного процесу на співробітництво та взаємодію.

Проектувальний етап зумовлений необхідністю розроблення кейсу та аналітичних завдань для самостійної роботи студентів (курсантів, слухачів) ВВНЗ з урахуванням їхніх пізнавальних інтересів. Проектування розпочинається з пошукового етапу, який передбачає з'ясування місця кейсу в системі викладання навчальної дисципліни, встановлення необхідних для опрацювання кейсу ресурсів, вивчення основних джерел за проблемою, формулювання проблеми, яку необхідно вирішити, визначити тип кейсу, його структуру тощо. До збору навчальної та додаткової інформації під час проектування кейсу можуть залучатися студенти (курсанти, слухачі). Такий підхід сприятиме активізації пізнавальної діяльності тих, хто навчається, підвищуватиме її аналітичний характер, забезпечуватиме інтеграцію навчання і самостійних пошуків, розвиток дослідницьких умінь, які становлять підґрунтя професійної компетентності.

Інструктивно-настановчий етап пов'язаний з проведенням організаційно-групової консультації, під час якої оголошуються мета та обговорюються оптимальні варіанти самостійної роботи над запитаннями і завданнями. За необхідності на цьому етапі викладач формує групи та розподіляє завдання (обов'язки) між членами груп.

Під час етапу реалізації студенти (курсанти, слухачі) у створених творчих групах здійснюють пошукову діяльність, висловлюють власне ставлення до проблеми, обговорюють варіанти розв'язання проблеми у взаємодії з іншими групами, вислуховують альтернативні думки, беруть участь у прийнятті рішень.

Залежно від виду кейсу ті, хто навчається, повинні самостійно опрацювати навчальний

матеріал. Так, під час самостійної роботи над «мертвими» кейсами, які містять ситуацію, запитання і завдання для роботи з кейсом, контекст ситуації, авторський коментар ситуації та список рекомендованих джерел, студентам (курсантам, слухачам) пропонується виконати завдання, що дозволять набути необхідних знань і вмінь для подальшої продуктивної творчої діяльності. Для цього під час роботи над традиційними кейсами доцільно використовувати завдання, спрямовані на формування системи знань з фахових дисциплін, професійне самовизначення, розвиток педагогічного мислення, ерудиції та інтуїції. Це можуть бути завдання, спрямовані на самостійне опрацювання рекомендованих джерел, осмислення контексту та авторського коментарю ситуації, пошук та аналіз інформації, необхідної для аналізу кейсу, перегляд допоміжних матеріалів.

На відміну від «мертвого», самостійна робота із «живим» кейсом передбачає виконання творчих завдань, що забезпечують практичне оволодіння прогностичними та аналітичними вміннями, розвивають здатності до пошуку нових знань, самостійного виявлення проблем, які можуть виникнути у військово-професійній діяльності, знаходження шляхів їх вирішення. Це можуть бути завдання, пов'язані з вибором способу діяльності у різноманітних ситуаціях (з'ясувати причини проблемної ситуації, що виникла; дібрати рекомендовану та додаткову літературу для вирішення порушеної проблеми); завдання, що забезпечують розвиток творчої уяви, збагачення емоційного досвіду (написати есе, розробити завдання і запитання, підготувати сценарій заочної екскурсії); проектування можливих варіантів розв'язання проблемної ситуації та колективне їх обговорення за допомогою нових інформаційних технологій (телекомунікаційні засоби, Інтернет, чат тощо).

Ефективність етапу реалізації забезпечує активна діяльність викладача, який повинен надавати регулярні консультації щодо виконання визначених завдань, координувати пошукову діяльність студентів (курсантів, слухачів), стимулювати їх до творчості. Підсумком цього етапу є оформлення результатів творчої діяльності та підготовка студентів (курсантів, слухачів) до представлення результатів своєї роботи під час аналізу кейсу в аудиторії.

На завершальному аналітичному етапі викладач оцінює роботу кожного студента (курсанта, слухача). Цей етап зумовлює залучення суб'єктів навчання до рефлексії власної діяльності за необхідності та внесення необхідних змін для подальшої організації самостійної роботи.

Увесь спектр видів самостійної роботи, які виконують слухачі у процесі позааудиторного опрацювання кейсів, узагальнено і представлено у таблиці 2.

Таблиця 2

Види самостійної роботи слухачів, що виконуються у процесі позааудиторного опрацювання кейсів

Завдання до самостійної роботи над кейсами	Види самостійної роботи слухачів
1. Завдання, спрямовані на пошук та аналіз інформації, визначення сутності проблеми	– Пошук та представлення інформації у мережі Інтернет; – оформлення посилань на інформаційні ресурси; – оцінювання ресурсів Інтернету; – аналіз та оцінювання проблеми; – обговорення проблеми.
2. Завдання, пов'язані з вибором способу діяльності у різноманітних ситуаціях	– Аналіз і оцінювання ситуації, викладеної у кейсі; – обговорення у мережі або через електронну пошту можливих варіантів вирішення проблеми; – онлайн-дискусії тощо.
3. Завдання, які забезпечують розвиток творчих здібностей	– Написання есе за порушеною проблемою; – написання сценарію заочної екскурсії.
4. Завдання, спрямовані на створення власних культурних продуктів	– Створення мультимедійної презентації; – створення web-сторінок і web-квестів.

Проілюструємо методичні підходи до розвитку культуротворчої компетентності на матеріалі кейсу «Честь офіцера».

Ситуація

На груповому занятті з навчальної дисципліни «Основи військової педагогіки» майбутні фахівці уважно слухали пояснення викладача про основні категорії військової освіти. Під час викладення нового матеріалу педагог звернув увагу присутніх на те, що сучасна військова освіта базується на гуманістичних засадах. Для більш ґрунтовного аналізу фундаментальних засад гуманістичної педагогіки викладач запропонував слухачам розглянути та проаналізувати таблицю «Порівняльний аналіз традиційної та гуманістичної парадигм військової освіти», розміщену на слайдах.

Обговорення основних відмінностей, наведених у таблиці, зацікавило вихованців та викликало гостру дискусію в аудиторії. Група слухачів висловила думку про те, що основні принципи цієї педагогіки неприйнятні для військової освіти. Такі погляди здивували досвідченого педагога, адже на проведених заняттях у інших навчальних групах усі погоджувалися з думкою про те, що головною метою військової освіти має стати орієнтація на особистість військовослужбовця та розвиток його внутрішнього світу. Тому він спробував заперечити.

Однак слухачі відстоювали власні погляди. Зокрема, вони заперечували думку стосовно можливості налагодження діалогу між офіцером та вихованцями. Свої погляди мотивували тим, що у професійній діяльності військовослужбовці повинні керуватися вимогами Статутів Збройних Сил, спрямованих на виконання однієї мети – беззаперечного виконання наказу командира.

Інша група слухачів поділяла погляди викладача. Вони наполягали на тому, що загальновідома фраза «накази командира не обговорюються» вже давно втратила свою актуальність. Адже бувають випадки, коли командири віддають некомпетентні або й злочинні накази. Один зі слухачів навів приклад з АТО, коли молодший командир відмовився виконувати наказ вищого командування і сам прийняв рішення про відхід довіреного йому підрозділу. Як виявилось пізніше, цим він врятував життя своїх підлеглих, адже ті військовослужбовці, які залишилися, на ранок потрапили в оточення і були знищені бойовиками. При цьому, незважаючи на правильно прийняте рішення, офіцер все ж таки отримав догану від вищого начальства за невиконання наказу.

Викладач намагався знайти компромісне рішення, однак йому не вдалося переконати аудиторію.

Після проведення вступного інструктажу або консультації за кейсом слухачі приступають до планування власної самостійної роботи: визначають загальний обсяг завдань, уточнюють терміни виконання кожного окремого виду завдання в межах відведеного часу, складають перелік необхідного інформаційного, матеріально-технічного забезпечення, формулюють очікувані результати, встановлюють форми звітності за кейсом.

На організаційному етапі проводиться самостійне вивчення кейсу, налагоджується інтерактивна комунікація між усіма слухачами з метою обговорення проблемної ситуації, відпрацьовується система запитань і завдань за кейсом. Під час аналітичного розгляду кейсу «Честь офіцера» застосовуються такі запитання і завдання:

1. Поставте себе на місце викладача і з'ясуйте причини проблемної ситуації, що виникла.
2. Проаналізуйте проблему, порушену в запропонованому уривку з повісті Юрія Сороки «Майдан. Кохання. Вічність».
3. Як ви вважаєте, наскільки обґрунтованим і адекватним ситуації виявився вибір підполковника СБУ Бориса Кричевського?
4. Прочитайте завершальну частину запропонованого уривку та поміркуйте над тим, чи міг би головний герой урятувати життя Артема. Як би ви вчинили у подібній ситуації? Чому?

Виконання вищеперелічених завдань залежить перш за все від сформованості пошукових умінь, пов'язаних із накопиченням, відбором, узагальненням інформації в Інтернеті. З цією метою до кейсу введемо завдання розвивального характеру, які передбачають пошук в Інтернеті інформаційних ресурсів, необхідних для формування баз даних та орієнтування у порушеній проблематиці, аналіз окресленої проблеми. Для знаходження необхідних ресурсів пропонується скористатися різноманітними інформаційно-пошуковими системами, а саме: www.google.com, www.altavista.com, www.lycos.com, www.meta.ua, www.bigmir.net, www.atlasua.net та ін. Успішність пошукової діяльності забезпечує метод контент-аналізу, який дозволяє раціонально й оперативно опрацювати необхідну інформацію, оцінювати ресурси Інтернету.

Обговорення завдань, пов'язаних з вибором способу діяльності у проблемних ситуаціях, здійснюється у різноманітних формах:

1. Синхронного спілкування.
2. Асинхронного спілкування.

Асинхронне спілкування реалізується у вільно обраній кожним учасником час за допомогою електронної пошти шляхом розсилки електронних повідомлень та участі у форумах.

Для організації асинхронного спілкування під час самостійного опрацювання кейсів доцільно використовувати різновиди електронної пошти – списки розсилки та списки групи. Це полегшує процес передавання додаткової інформації, адже адресати можуть досить швидко отримувати повідомлення та обмінюватися навчальними матеріалами. Наприклад, за допомогою електронної пошти слухачі курсів підвищення кваліфікації у діалоговому режимі обмірковують поведінку головного героя повісті Ю. Сороки «Майдан. Кохання. Вічність...», висловлюють власні думки з приводу увічнення пам'яті про героїв Революції Гідності.

Практичний досвід свідчить про те, що спілкування у чаті має низку переваг порівняно із спілкуванням за допомогою електронної пошти. По-перше, обмін інформацією відбувається у реальному часі, тоді як під час електронного листування респонденти можуть чекати відповіді на поставлені запитання протягом невизначеного терміну. По-друге, у чатах зберігаються записи або «протоколи бесід», які можна побачити та проаналізувати через певний час. По-третє, для того, щоб обговорити або прокоментувати те чи інше запитання, викладачі можуть використати голосовий чат Skype, який дозволяє спілкуватися у голосовому режимі.

На прикінцевому етапі роботи над кейсом «Честь офіцера» слухачам пропонуємо виконати творче завдання, а саме: підготувати мультимедійну презентацію про подвиги героїв Небесної Сотні та АТО «Герої не вмирають!».

Результати самостійної навчально-пізнавальної діяльності студенти (курсанти, слухачі) узагальнюють і зберігають на комп'ютері у спеціальній папці Портфоліо. У широкому розумінні Портфоліо – це «візитівка», що містить дані про різні аспекти освітньої діяльності, відомості про наукову роботу, професійний розвиток, навчальну діяльність та персональні дані» [6, с. 66]. Метою заповнення Портфоліо вбачаємо в удосконаленні вмінь студентів (курсантів, слухачів) збирати та узагальнювати інформацію, представлену в Інтернеті, аналізувати та відбирати матеріали, необхідні для аналізу проблеми, створювати власні творчі продукти на основі електронних сервісів і новітніх інформаційних технологій.

У результаті у студентів (курсантів, слухачів) ВВНЗ розвиваються здатності до цілепокладання, самореалізації, удосконалюються вміння самостійного бачення, формулювання і пошуку рішення проблеми, креативне мислення, творча уява, навички саморегуляції під час творчого самостійного пошуку, вдосконалюються навички самоконтролю та саморефлексії.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що якість і ефективність самостійної роботи студентів (курсантів, слухачів) ВВНЗ під час використання технології ситуативного аналізу залежить від місця і ролі викладача, який організовує роботу над кейсами. Він повинен забезпечити продуктивний зворотний зв'язок між суб'єктами навчального процесу, супроводжувати тих, хто навчається, на усіх етапах самоосвітньої діяльності.

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження вбачаємо у визначенні ефективних шляхів технологізації самостійної роботи студентів (курсантів, слухачів) ВВНЗ, у з'ясуванні можливостей інтегрованого застосування інтерактивних технологій у процесі викладання гуманітарних дисциплін.

Список використаних джерел та літератури

1. Вітченко А. О. Технології навчання у вищій військовій школі : теорія і практика : [навч.-метод. посіб.] / А. О. Вітченко, В. І. Осьодло, С. М. Салкуцян ; за заг. ред. професора В. М. Телелима. – К. : НУОУ ім. Івана Черняховського, 2016. – 250 с.
2. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : [учеб.пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров] / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева, А. Е. Петров; под ред. Е. С. Полат. – М. : «Академия», 1999. – 224 с.
3. Сисоева С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих : [навч.-метод. посіб.] / С. О. Сисоева. – К. : ВД «ЕКМО», 2011. – 320 с.
4. Основы деятельности тьютора в системе дистанционного образования : [специализированный учебный курс] / С. А. Щенников, А. Г. Теслинов, А. Г. Чернявская и др. – М. : Образование Сервис, 2004. – 608 с.
5. Профессия «тьютор» / [Т. М. Ковалева, Е. И. Кобыща, С. Ю. Попова (Смолик) и др.] – М.-Тверь : «СФК-офис», 2012. – 246 с.
6. Морзе Н. В. Е-портфоліо як інструмент відкритості та прозорості освітньої діяльності сучасного університету / Наталія Вікторівна Морзе, Лілія Олександрівна Варченко-Троценко // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2016. – Том 52. – № 2. – С. 62–80.
7. Ситуационная методика обучения: теория и практика : [сост. А. И. Сидоренко, В. И. Чуба]. – К. : Центр инноваций и развития, 2001. – 256 с.
8. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України : Історія. Теорія : [підруч.] / А. М. Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 558 с.
9. Пидкасистый П. И. Самостоятельная деятельность учащихся. Дидактический анализ процесса и структуры воспроизведения и творчества / П. И. Пидкасистый – М. : Педагогика, 2002, – 182 с.

Наталія Владимировна Замотаєва,
старший преподаватель кафедры гуманитарной
и социально-экономической подготовки
факультета подготовки офицеров запаса
Национального университета обороны Украины
имени Ивана Черняховского, г. Киев,
e-mail: zamotaeva.n@mail.ru

МЕСТО И РОЛЬ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ В ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ КЕЙС-ТЕХНОЛОГИИ

Автор определяет роль и функции профессиональной деятельности преподавателя в процессе организации самостоятельной работы студентов (курсантов, слушателей) военного вуза с использованием кейс-технологии.

Доказано, что использование кейс-технологии в системе вузовского преподавания активизирует учебно-познавательную деятельность студентов (курсантов, слушателей), создает благоприятные условия для их продуктивной самостоятельной работы с ориентацией на практическое применение приобретенных знаний, умений, навыков.

На основании изложенного материала установлено, что в отличие от традиционной практики организации самостоятельной работы в высшей военной школе предлагаемый подход на основе технологии ситуационного анализа основывается на принципах наставничества и опережающей самоподготовки учащихся. Таким образом, повышается

производительность самостоятельной работы будущих военных специалистов, приобретаются важные личностные и профессиональные качества.

Ключевые слова: кейс-технология, интерактивные технологии обучения, самостоятельная работа, тьютор, тьюторское сопровождение.

Nataliya Zamotaieva,
Senior Lecturer of the Department for Humanitarian
and Social-Economic Training of Military Training
Course of Officer Reserve
at Ivan Chernyakhovskyi National Defense University
of Ukraine (Kyiv city),
e-mail: zamotaeva.n@mail.ru

PLACE AND ROLE OF THE TEACHER IN SELF-STUDY WORK ORGANIZING WITH THW USAGE OF CASE-TECHNOLOGIES

Introduction. *This article is devoted to the substantiation of a problem of introducing interactive techniques in the process of students' self-study work (cadets, students) of a higher military school, among which the most important place belongs to the situational analysis technique (case-technology).*

Purpose. *The goal of a publication is to define the place and role of an instructor in the system of organizing students' (cadets) self-study work in a higher military school with the introduction of situational analysis technique (case-technology).*

Methods. *Conducted theoretical analysis of scientific research related to the problem, allowed to determine that implementation of a case technology imposes new functions on the instructor, who organizes self-study work of students (cadets) at a higher military school. He must provide tutoring, i.e. support and assistance to his subordinates in order to achieve educational & disciplinary goal. Doing that, an instructor who organizes self-study of cases, must simultaneously carry out the functions of an instructor (develop educational methodical manual for the course); a consultant (conduct individual and group consultations during implementation of set tasks), and an organizer (prepare and adjust individual personal development schedule and exercise control over the work of each student (cadet)).*

Results. *On the basis of the presented material, it was found that unlike the traditional practice of self-study work organizing at a higher military school, the proposed approach based on the situational analysis relies on the principles of mentoring and preemptive independent work of students. In this way, the productivity of self-study work of the future military professionals is increasing, they acquire important personal and professional qualities, in particular, self-educational competence, creative thinking etc.*

Originality. *The thesis is the statement that the case changes the nature of technology as their own students' self-study work (cadets') and a teacher of the Higher Military Educational Institution who becomes a tutor, advisor. From the main source of information he turns to assistant coordinator of the search, advisor and a system situational training guide.*

Conclusion. *Conducted research allows to come to a conclusion that the quality and efficiency of students' (cadets) self-study work at a higher military school introduction of situational analysis technique depends on the place and role of the instructor, who is organizing the work on cases. He must assure productive feedback between all subjects of an educational process, and accompany those who study at all stages of independent work activity. The author sees prospective of further search in defining efficient ways of students' (cadets) self-study work technification at a higher military school, in coordination of the possibilities of integrated application of interactive training technologies in the process of teaching humanitarian subjects.*

Key words: *case-technology, interactive training technology, self-study work, tutor, tutor support.*

References

1. A.O. Vitchenko Educational Techniques in a Higher Military School: Theory and Practice: [training manual] / A. O. Vitchenko, V. I. Osiodlo, S. M. Salkutsan; general editor professor V. M. Telemetrya. – K. : National Defense University of Ukraine «Ivan Chernyakhovsky», 2016. – page 250.
2. New Pedagogic and Informational Technologies in Educational System: [educational manual for the students of pedagogical higher educational establishments and career development system for instructions] / E. S. Polat, M. Yu. Bukharkyna, M. V. Moiseieva, A. E. Petrov; under edition of E. S. Polat. – M. : «Academy», 1999. – page 224.
3. S.O. Sysoieva. Interactive Technologies of Teaching Adults: [educational manual] / S. O. Sysoieva. – K. : Publishing House «ЕКМО», 2011. – page 320.
4. Fundamentals of Instructor's Activity in Distance Learning System: [specialized training course] / S. A. Shchenykov, A. H. Teslynov, A. H. Cherniavskaia et al. – M. : Education Service, 2004. – page 608.
5. Profession «Tutor» / [T. M. Kovaleva, E. I. Kobyssha, S. Yu. Popova (Smolyk) et al.] – M. – Tver: «SFK-office», 2012. – page 246.
6. N.B. Morze – portfolio as an instrument of openness and transparency of modern university educational activity / Nataliia Viktorivna Morze, Liliia Oleksandrivna Varchenko-Trotsenko // Informational technological and educational tools. – 2016. – Volume 52. – No. 2. – pages 62–80.
7. Situational methods of teaching: theory and practice: [written by A. I. Sydorenko, V.I. Chuba]. – K. : Center for Innovation and Development, 2001. – page 256.
8. A.M. Aleksyuk. Pedagogy of Higher Education of Ukraine: History. Theory: [textbook] / A. M. Aleksyuk. – K. : Lybid, 1998. – page 558.
9. P.I. Pidkasystyi. Independent activity of students. Training analysis of reproduction and creativity process and structure / P. I. Pidkasystyi – M. : Pedagogy, 2002, – page 182.

УДК 37. 091. 313

Тетяна Миколаївна Каганцова,
аспірантка кафедри фізико-математичної освіти
та інформатики Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка,
e-mail: tnkag@i.ua

ГОТОВНІСТЬ УЧИТЕЛІВ ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАШКІЛЬНОЇ РОБОТИ З ПРЕДМЕТА ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто проблему готовності вчителів фізико-математичних дисциплін до організації педагогічної діяльності в позашкільлі, тобто залучення учнів до гурткової роботи. Здійснено аналіз науково-методичної літератури для з'ясування сутності дефініцій «підготовка», «готовність», «психологічна готовність», «підготовленість», «професійна готовність» та «готовність до професійної діяльності». Зважаючи на характер та особливості педагогічної діяльності вчителя в ролі керівника гуртка в позашкільному закладі, виокремлено такі складові готовності: інформаційну та готовність до сприяння розумовому розвитку учнів, оцінно-ціннісну, мобілізаційну, конструктивну, комунікативну, організаторську та дослідницьку. Готовність до організації гурткової роботи в позашкільлі є важливою умовою сталого професійного зростання вчителя.

Ключові слова: професійна перепідготовка, готовність, психологічна готовність, професійна готовність, фізико-математичний профіль, позашкільна освіта.

Постановка проблеми. У Концепції переходу загальної середньої освіти на 12-річний